

Friezen leren over minder maar beter antibioticagebruik

Start met eigen diagnose

Het antibioticagebruik in de melkveehouderij moet drastisch omlaag. Dierenarts Erwin Hoogland geeft in het Friese Oldeberkoop een tiental veehouders uit het netwerk 'Gezond Rendement' een cursus antibioticareductie, met als thema de individuele zieke koe. Zijn advies: „Zorg zelf eerst voor een goede diagnose.”

Het netwerk 'Gezond Rendement' telt drie bijeenkomsten: een over het antibioticagebruik bij de individuele zieke koe, een over het gezond houden van koppels en de laatste bijeenkomst puur over het rendement.

Op de eerste bijeenkomst staat de cursus 'Verantwoord Medicijngebruik' van dierenartsenpraktijk Van Stad tot Wad uit Loppersum op het programma. De deelnemers komen onder leiding van dierenarts Erwin Hoogland bij elkaar op het kaas- en melkveebedrijf van Theo van der Gun in Oldeberkoop. De melkveehouders

zitten op de stobalen in de stal. Er staat ook een koe klaar, die straks als 'proefkonijn' wordt gebruikt om verschillende diagnosetechnieken te demonstreren.

De cursisten vinden het verminderen van antibioticagebruik belangrijk. „Het is voor ons richting de maatschappij een essentieel onderwerp”, zegt Harm Bergman, die in Oldetrijne een melkveehouderij heeft met 120 melkkoeien. Melkveehouder Tjeerd Dijkstra, eveneens uit Oldetrijne, vult hem aan: „We moeten er bewust mee omgaan, omdat de antibiotica voor humaan gebruik straks uitgeput raakt. En dan houd je alleen

nog derde en vierde generatie antibiotica over.”

Droogzetters

Dierenarts Erwin Hoogland steekt van wal met de noodzaak van een verbetering en daardoor vermindering van het antibioticaverbruik. Dit jaar moet er ten opzichte van 2009 een reductie van twintig procent worden gerealiseerd; in 2013 moet dat percentage vijftig zijn. De dierdagdoseringen in de pluimveesector (tussen de 25 en de 35) en in de varkenshouderij (tussen de 15

en 17) liggen weliswaar een stuk hoger dan in de melkveehouderij, met 5 tot 5,5 dierdagdoseringen per jaar. „Maar een groot gedeelte van de antibiotica wordt gebruikt bij het droogzetten. Iedere injector is één dierdagdosering.”

Zelfkazer Theo van der Gun krijgt dagelijks consumenten over het erf. Ze vragen volgens Theo echt naar het antibioticagebruik. „Het leeft onder de mensen. We zijn als melkveesector goed bezig ten opzichte van de andere sectoren, maar er zit wel een addertje onder het gras. Dat ook gezonde koeien een maand onder de penicilline staan, weet de consument niet, en daar ben ik blij om.”

„Misschien als het goed wordt uitgelegd aan de consument”, hoopt Nico Samsom, die in Sonnega een bedrijf heeft met 100 melkkoeien. Maar ook hij beseft dat de sector een stap terug moet doen. „Koeien worden nu te gemakkelijk met antibiotica droog gezet. Straks zal er geen ruimte meer zijn om alle koeien preventief te injecteren met droogzetters.” Theo: „Zorg dat je op een andere manier gaat werken. Meer controleren en minder stresssituaties voor droge koeien, want dat verlaagt de weerstand.”

Dierenarts Hoogland beaamt dat melkveehouders moeten sturen op hogere weerstand en lagere infectiedruk door schoon te werken in een ziektevrije omgeving. Hij geeft echter aan dat de resultaten van het niet toepassen van droogzetters per bedrijf sterk verschillen. „Het klakkeloos stopzetten van het droogzetten met injectoren geeft in de praktijk wisselende resultaten, afhankelijk van weerstand en infectiedruk.”

Het gebruik van droogzetters komt echter in de volgende bijeenkomst van de cursus aan de orde. Hoogland wil zich deze bijeenkomst richten op de individuele zieke koe en de gerichte en doelmatige inzet van antibiotica. „Dat levert je een beter rendement op in euro's, arbeidsgemak en tijd. Je kunt een slag maken door het moment en keuze van behandelen; het op een goede wijze toedienen en in de juiste dosering van middelen. En men moet werken met schoon materiaal.”

Investeren

Diergezondheid ziet Erwin als een investering. „Je moet uit elke behandeling het maximale rendement zien te halen. Als diergezondheid een kostenpost wordt, doe je iets verkeerd. Een middel wordt pas een kostenpost als het

niet werkt.”

Bij een zieke koe is de eerste stap naar vermindering van het antibioticagebruik een goede diagnose. Die begint bij het goed opnemen van de temperatuur, aldus Erwin. „De lichaamstemperatuur is één van de symptomen van koorts. Koorts wijst algemeen op de aanwezigheid van een ontsteking en bepaalt of het gebruik van antibiotica zin heeft. Als de koe koorts heeft, controleer je vervolgens de poten, de uier en de baarmoeder. De plaats van de ontsteking bepaalt namelijk welk soort antibiotica je moet gebruiken en waar je moet behandelen.”

Melkveehouders kunnen na een kleine investering in een stethoscoop ook zelf een verplaatste lebmaag constateren. „Dan kun je nog beter en eerder bepalen welke behandeling noodzakelijk is, en bijvoorbeeld sneller laten opereren.” Het verschil tussen het diagnosticeren van een lebmaagverdraaiing op dag één na het ontstaan of op dag vier, kan naar de ervaring van Erwin zomaar oplopen tot vijfhonderd euro. „De kans op vervroegde afvoer is namelijk bij de eerste dag tien procent en bij de vierde dag veertig procent. Tel daarbij op de vermindering van de melkproductie in de komende lactatie.”

Diagnose

Het is ook belangrijk om bewust te zijn van het verschil tussen een verschijnsel en een diagnose, legt hij aan de melkveehouders uit: „Koorts is een bijvoorbeeld alleen een verschijnsel. Uierontsteking die gepaard gaat met koorts, als gevolg van een bepaalde bacterie, dat is een diagnose. Hoe scherper de diagnose, hoe scherper de behandeling. Het is belangrijk dat je eerst de diagnose stelt en dan pas behandelt. Veel mensen vermoeden een ziekte en gaan behandelen, maar regelmatig is het iets anders. Op die manier wordt veel onnodige antibiotica gebruikt.”

De keuze van de behandeling is afhankelijk van de oorzaak. Die kun je soms zelf testen, aldus Hoogland. Zo is via de kalverdiarretest na te gaan welke verwekker de boosdoener is. De juiste diagnose is essentieel om het antibioticagebruik te verbeteren en te verminderen. Maar een juiste diagnose is wel afhankelijk van de gebruikte techniek. Erwin vraagt een van de melkveehouders om de temperatuur af te lezen van de 'proefkoe'. De 37,6 graden die de melkveehouder even later afleest, blijkt echter te laag. „Je moet ►

Nico Samsom uit Sonnega

„Dat je de thermometer tegen de darmwand moest houden, wist ik niet.”

Jaap Veenstra uit Zandhuizen

„Ik weet nu dat ik een andere naald moet gebruiken om door de fles te prikken.”

Tjeerd Dijkstra uit Oldetrijne

„We moeten bewust met antibiotica omgaan.”

Minne Holtrop uit Delfstrahuisen

„Ik ga vaker de temperatuur van mijn koeien opnemen.”

Harm Bergman uit Oldetrijne

„We moeten nog schoner met naalden werken.”

Theo van der Gun uit Oldeberkoop

„Met de stethoscoop diagnosticeer ik eerder een lebmaagverdraaiing.”

Erwin Hoogland uit Loppersum

„Als diergezondheid een kostenpost wordt, doe je iets verkeerd.”

de thermometer tot aan het afleesglasje in de anus stoppen en tegen de zijwand van de darm aanduwen”, legt Erwin uit, terwijl hij voordoet hoe je de temperatuur opneemt. Een halve minuut later trekt hij de thermometer naar buiten: 38,6.

Vervolgens demonstreert hij hoe je met een stethoscoop kunt horen of een koe een verdraaide lebmaag heeft. „Normaliter hoor je een regelmatige ruis. Maar bij een lebmaagverdraaiing hoor je of niets, of je hoort het klotsen van vloeistof.” De veehouders kijken geïnteresseerd toe.

Ook het gebruik van naalden is bepalend voor het succes van een behandeling. Erwin laat zien op welke plekken je moet spuiten; in de spieren of onder het vel. Hij vertelt waarom je op bepaalde plekken beter niet kunt spuiten, zoals op de achterhand in verband met infecties of in de buurt van bot. Ook legt hij uit welke naalden je moet gebruiken en waarom. „Gebruik altijd een scherpe naald en zorg voor een goede hygiëne als je geen wegwerpspuiten gebruikt. Prik met een andere naald in het flesje dan waarmee je spuit, want de naald wordt onscherp als je door het flesje prikt. Geen naalden in een dier en vervolgens in een flesje, of andersom.” Als laatste demonstreert hij de Californische mastitistest (CMT) om het celgetal van de uier te bepalen. De technieken die de dierenarts laat zien, kunnen allemaal door de melkveehouder zelf worden uitgevoerd. Het voordeel van de doe-het-zelf-diagnose is dat je op tijd bent met behandelen en dat je niet de verkeerde medicijnen geeft. Het resultaat is een gezondere veestapel met minder medicijn- en antibioticagebruik, aldus Hoogland.

Informatief

De melkveehouders vinden de cursus zéér informatief. „De uitleg over het correct gebruik van naalden was interessant”, zegt Jaap Veenstra, die in Zandhuizen 65 koeien heeft. „Ik weet nu dat ik een andere naald moet gebruiken om door de fles te prikken.” „We weten nu ook dat we nog schoner met naalden moeten werken”, vervolgt Harm Bergman. Tjeerd Dijkstra: „We zijn op de goede weg, maar het kan altijd beter. Bijvoorbeeld de naald op de goede plek gebruiken.” Nick Samsom, de zoon van Nico Samsom, heeft de indruk dat iedereen in de groep het goed doet. „Maar”, zegt hij, „je hoort de dingen net even anders. Het is voor de meesten een goede opfriscursus.” Voor Nicks vader Nico Veenstra en Jaap is het correcte temperaturen toch een eyeopener.

Nico: „Ik wist niet dat je de thermometer tot aan het afleesglasje en tegen de darmwand moest houden.” Minne Holtrop, die in Delfstrahuizen 150 koeien combineert met agrotourisme, koopt naar aanleiding van de cursus een goede thermometer. „Ik ben van plan vaker de thermometer te gebruiken en niet alles gevoelsmatig meer te doen.”

„Negen van de tien keer klopt het gevoel”, geeft Erwin Hoogland aan. „Maar je moet een scherpe diagnose stellen. Je moet van negentig naar honderd procent.”

Diarreetest

Een ander aspect wat de melkveehouders interessant vinden, is de kalverdiarreetest. Nico: „Die kost twintig euro. Behoorlijk duur, maar ik ga 'm zeker gebruiken. Echter niet bij elk kalf met diarree.” Tjeerd is het daarmee eens: „Voorals je drie tot vier keer dezelfde uitslag krijgt. Dan is het een bedrijfsspecifiek probleem. Erwin reageert hierop: „Mijn advies zou zijn om bij diarree via de test een goede diagnose te stellen. Dan kun je van een individueel behandelplan langzaam naar een bedrijfsspecifiek behandelplan gaan. Helpt dat, dan volg je het behandelplan verder. Zo niet, dan ga je kijken naar andere mogelijke oorzaken van diarree en pas je het plan aan.”

Het diagnosticeren van lebmaagverdraaiingen spreekt de melkveehouders ook aan. Theo van der Gun ontvangt van Erwin Hoogland een stethoscoop als dank voor het beschikbaar stellen van zijn boerderij. Theo gaat hem zeker gebruiken: „Ik vergelijk het met insemineren. Vroeger kwam de inseminator thuis. Nu ik de cursus gedaan heb, kan ik het zelf. Als ik zelf de diagnose van een lebmaagverdraaiing kan stellen, hoef ik de dierenarts minder vaak in te schakelen. Bovendien kan ik de dierenarts er gericht bijhalen voor een lebmaagverdraaiing. Daar zit winst in.”

Nico vermoedt dat een zelfdiagnose door de melkveehouder ook de dierenarts stimuleert. Erwin knikt bevestigend. „We waren in het begin huiverig om de kennis weg te geven en daarmee een deel van het werk. Maar het tegendeel is waar. We kunnen de koeien met een lebmaagverdraaiing eerder behandelen. Er zijn nu weinig koeien met een verdachte lebmaag die het achteraf niet hebben. De boeren worden door de kennis scherper in hun diagnose, het Bedrijfsbehandelplan wordt daardoor beter opgevolgd en de keuzes worden beter. Uiteindelijk kom je samen tot een betere diergezondheid en lager antibioticagebruik.” ■

▲ Onjuist meten resulteert in een te lage temperatuur.

▼ Dierenarts Erwin Hoogland demonstreert de Californische mastitistest.

Cursus landelijk uitgerold

Erwin Hoogland is verbonden aan Van Stad tot Wad dierenartsen in Loppersum. De Groningse dierenartsenpraktijk geeft de cursus 'Verantwoord Medijngebruik' al langer onder haar eigen klanten. Dit als onderdeel van het netwerk 'Gezond Rendement' dat samen met LTO Noord is opgestart. De melkveehouders die de cursus hebben gevolgd, boeken resultaat. Reden voor FrieslandCampina om Van Stad tot Wad dierenartsen te vragen ook andere dierenartsen in het land te trainen, zodat zij op hun beurt de cursus aan hun eigen klanten kunnen geven. De cursus wordt de komende tijd landelijk uitgerold.